

Tuula Lindgren

Päivi Majaniemi

Barju kentoha

Kasva lapsen kanssa

Opas lapsen kasvusta,
kehityksestä ja neuvolapalveluista

Barju kentoha

Kasva lapsen kanssa

Opas lapsen kasvusta, kehityksestä ja neuvolapalveluista

Tuula Lindgren
Päivi Majaniemi

Sisällys

Esipuhe	5
Tietoa neuvolapalveluista	6-7
Lapsen kasvusta ja kehityksestä	8-9
0-1 Kuukautta	10-11
2-3 Kuukautta	12-13
3-6 Kuukautta	14-15
6-9 Kuukautta	16-17
9-12 Kuukautta	18-19
1-Vuotias	20-21
2-Vuotias	22-23
3-Vuotias	24-25
4-Vuotias	26-27
5-Vuotias	28-29
6-Vuotias	30-31
Esiopetus	32-33
Lapsen oikeudet	34-35
Lähteet & linkit	36

Barju Kentoha –Kasva lapsen kanssa. Opas lapsen kasvusta, kehityksestä ja neuvolapalveluista.

Tekijät: Tuula Lindgren ja Päivi Majaniemi

Yhteistyössä: Kromana ry ja Suomen Romaniyhdistys ry

Kuvitus: Yuzi Kurikka

Taitto: Paul Laane, Aqua Design

Paino: Yliopistopaino, Helsinki 2007

Julkaisija: Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2007:11

ISSN 1236-2123

ISBN 978-952-00-2462-8 (nid.)

ISBN 978-952-00-2463-5 (PDF)

Esipuhe

Hyvät romanivanhemmat!

Barju kentoha –Kasva lapsen kanssa -opas kertoo alle kouluikäisen lapsen kasvusta ja kehityksestä. Oppaassa kerrotaan neuvolapalveluista ja niiden merkityksestä. Opas on jatkoa jo aiemmin ilmestyneeseen Draba kentoha -oppaaseen (2005) ja jatkaa romani-perheille suunnattujen varhaiskasvatusoppaiden sarjaa.

Neuvolapalvelut ovat tärkeitä lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Neuvolasta saatavilla ohjeilla voidaan tukea lapsen kasvatusta ja helpottaa lapsiperheen arkea. Säännölliset terveystarkastukset neuvolassa auttavat havaitsemaan mahdolliset poikkeamat lapsen kehityksessä. Varhaisella puuttumisella ja tukitoimilla voidaan tukea lapsen kehittymistä. Oppaan tavoitteena on rohkaista romanivanhempia neuvolapalvelujen laajempaan käyttöön.

Opas koostuu kahdesta osasta. Kuvitettuja romanikielisiä sivuja voi katsella yhdessä lapsen kanssa ja kertoa kuvista joko romanikielellä tai suomeksi. Vanhempien sivuilla kerrotaan lapsen kasvusta ja kehityksestä pääpiirteittäin sekä annetaan ohjeita lapsen hoitoon ja kasvatukseen.

Lisää tietoa lapsen kasvusta, kehityksestä ja kasvattamisesta saa neuvolan opasvihkosta ja alan kirjallisuudesta. Tarkempaa tietoa neuvolapalveluista saa ottamalla yhteyttä oman asuinalueen neuvolaan.

Vanhemmuuden voidaan katsoa olevan ihmisen elämän vastuullisin tehtävä. Vanhemmuuteen kasvaminen ei tapahdu yhtäkkiä. Usein se on hiljaista kypsymistä ja kasvamista yhdessä lapsen kanssa. Tärkeää on uskaltaa kasvaa ja kasvattaa, hoitaa ja rakastaa.

Tuula Lindgren ja Päivi Majaniemi
Helsingissä 15.12.2007

Tietoa neuvolapalveluista

Kentengo barjiba hin
saarengo saaka.

Neuvolapalvelut ovat osa terveyskeskusten terveydenhuoltopalveluja. Ne keskittyvät syntyvän ja alle kouluikäisen lapsen ja tämän perheen terveyden ja kehityksen seurantaan sekä vanhempien lastenhoidon, vanhemmuuden ja perheen keskinäisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Neuvolapalvelut voidaan jakaa äitiys-, lasten- ja aikuisneuvolapalveluihin.

Lastenneuvolan palvelut on tarkoitettu alle kouluikäiselle lapselle ja hänen perheelleen.

Lastenneuvolan perustehtävä on seurata ja tukea lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä. Terveystarkkailija ja lääkäri tekevät määräämätöntä tarkastusta neuvolassa. Ensimmäinen tapaaminen on terveydenhoitajan kanssa lapsen ollessa 2–3 viikon ikäinen. Sen jälkeen lasta tulisi käyttää neuvolassa terveydenhoitajan vastaanotolla säännöllisissä määräämätöntä tarkastuksissa 4 ja 6 viikon iässä, 2, 3, 4, 5 ja 6 kuukauden ja 1, 2, 4, 5, ja 6 vuoden ikäisenä.

Lääkärintarkastuksia tehdään lapsen ollessa 4 ja 8 kuukauden, 1,5 ja 3 vuoden ikäinen. Tarvittaessa sovitaan ylimääräisistä neuvolakäynneistä. Määräämätöntä tarkastusten yhteydessä lapsi saa rokotushjelman mukaiset rokotukset. Lapsen säännöllisestä rokottamisesta on tärkeä huolehtia, sillä rokotteiden tehtävä on suojata lasta vakavilta tartuntataudeilta.

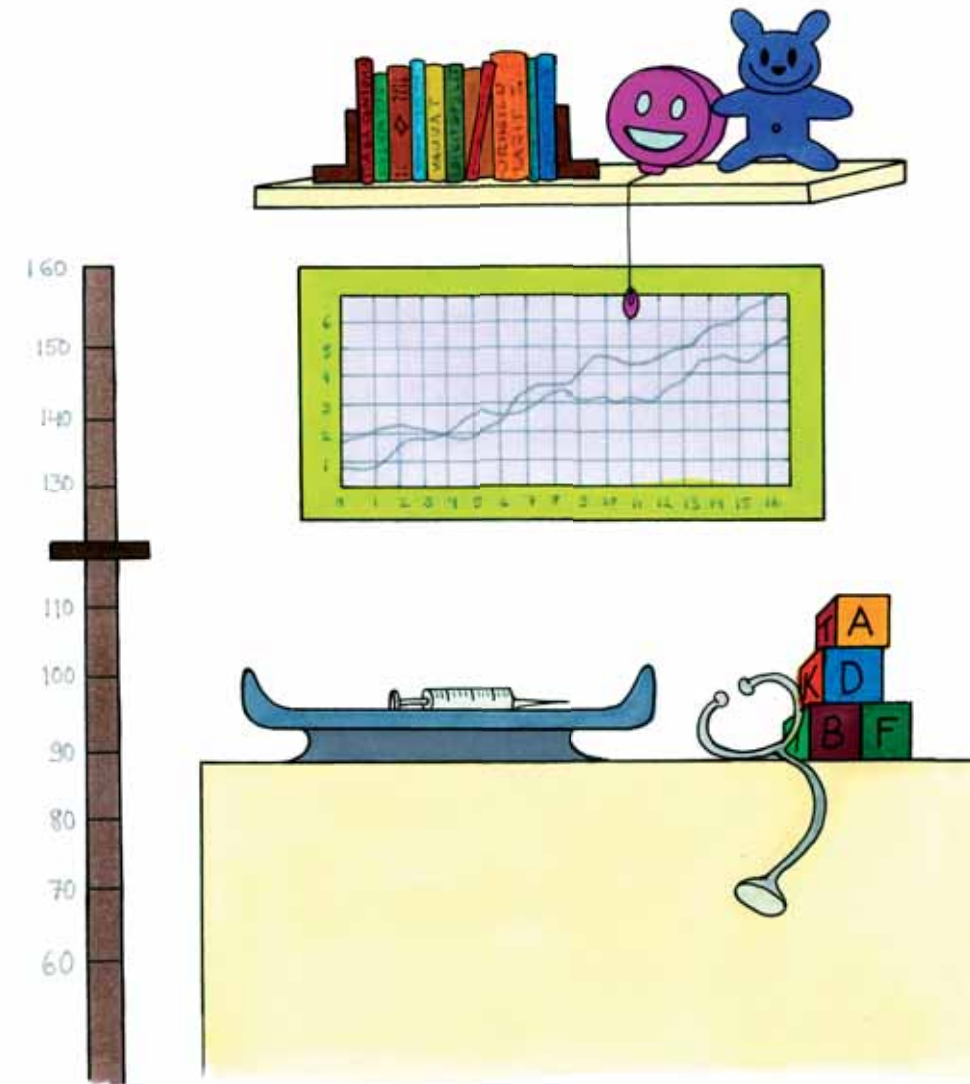
Määräämätöntä tarkastuksissa kiinnitetään huomiota lapsen iän mukaisesti mm. painon ja pituuden soposuhtaisuuteen, kuulon ja näön tarkkuuteen, puheen kehitykseen, liikunnan kehitykseen, käden taitoihin, lapsen kykyyn tulla toimeen toisten lasten ja vanhempien kanssa, keskittymiskykyyn ja koulun aloittamiseen liittyviin taitoihin.

Säännöllisissä määräämätöntä tarkastuksissa havaitaan jo varhain lapsen kasvun tai kehityksen mahdolliset poikkeamat ja tarvittaessa lapsi ohjataan erityistyöntekijöiden vastaanotolle lisätutkimuksiin, hoitoon ja kuntoutukseen. Varhaisella puuttu-

misella tuetaan lapsen kehitystä. Erityistyöntekijöitä ovat psykologi, puhe-, fysio-, toiminta- ja ravitsemusterapeutti.

Vanhempia tuetaan vanhemmuudessa, lapsen kasvattajina, perheen arjen sujumisessa sekä lapsen elämän erityistilanteissa. Neuvolavastaanotolla keskustellaan ja annetaan tarvittaessa ohjausta kysymyksissä, jotka liittyvät lapsen yleiseen terveydentilaan, kehitysvaiheisiin, ravitsemukseen, ruokailuun, nukkumiseen, kasvatusasioihin ja vanhempien parisuhteeseen sekä muihin vanhempien esiin tuomiin asioihin.

- ✦ Muista huolehtia lapsesi säännöllisistä määräämätöntä tarkastuksista neuvolassa.
- ✦ Neuvolavastaanotolla voit keskustella lapsesi kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista ja kysyä neuvoa mieltäsi askarruttavista asioista.
- ✦ Kysy rohkeasti. Muista myös tuoda esiin ilosi lapsesta.

Kentosko sastibosko tšeer rekkavela
kentengo sastiba phuridensa.

Neuvola

Lääkärin ja terveydenhoitajan palvelujen lisäksi neuvolasta saa myös ravitsemus- ja liikuntaneuvontaa sekä vertaistukea.

Äitiysneuvolapalvelut keskittyvät äidin ja tulevan lapsen terveyden ja hyvinvoinnin tukemiseen.

Aikuisneuvola tarjoaa työ- ja eläkeikäisille henkilökohtaista terveysneuvontaa ja terveydentilan seurantaan kuten erilaisia mittauksia sekä rokotuksia.

Lapsen kasvusta ja kehityksestä

Sakko kentos hin
froo ħlaagakiiro.

Jokainen lapsi kehittyy yksilöllisesti omaan tahtiinsa erilaisten kehitysvaiheiden ja -tapahtumien kautta välillä nopeasti, välillä hitaasti. Kehityksen kulku vaihtelee huomattavasti lasten välillä. Tämä koskee myös sisaruksia. Jokainen lapsi on oma persoonansa.

Kuuntele lasta. Se mikä sopii yhdelle lapselle, ei välttämättä sovi toiselle; vanhemmuus on myös oppimista.

Lapsi kehittyy kokonaisvaltaisesti. Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kehitys muodostavat vuorovaikutteisen kokonaisuuden. Tämä tarkoittaa sitä, että yhdellä alueella tapahtuva kehitys voi hidastaa tai nopeuttaa jonkin toisen alueen kehitystä. Puheen kehitys voi esimerkiksi hidastua hetkeksi kun lapsi oppii kävelemään.

Lapsen kehitykseen vaikuttavat geeniperimä eli perityt ominaisuudet, ympäristötekijät ja ihmissuhteet. Perittyä kehitysnopeutta ei voi juurikaan nopeuttaa, mutta ympäristötekijöillä ja

ihmissuhteilla voi olla sitä tukeva tai hidastava vaikutus. Tärkeintä on olla lapsen rinnalla ja tukena pienestä asti. Vuorovaikutus alkaa ensimmäisestä päivästä ja jatkuu läpi elämän.

Lapsen perusturvallisuus kehittyy kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana. Pieni vauva on turvan etsijä. Turvallinen syli ja rauhallinen puhe rauhoittavat vauvan. Vauva aistii hoitajansa tunnetilan sekä kodin ilmapiirin. Vauva kehittyy vuorovaikutuksessa toiseen ihmiseen, vanhempansa tai hoitajaansa.

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan kaikkea vauvan kanssa yhdessä tehtyä ja koettua, vauvan hoitamista ja hoivaamista sekä yhdessäoloa.

Jokaisen lapsen kehitys seuraa kuitenkin tiettyä järjestystä ja käy läpi kaikille lapsille ominaiset vaiheet. Niiden etenemistä seurataan neuvolassa. Siellä voi kysyä kaikesta mieltä askarruttavasta. Kannattaa kysyä silloinkin, kun on epävarma siitä onko mitään kysyttävää.

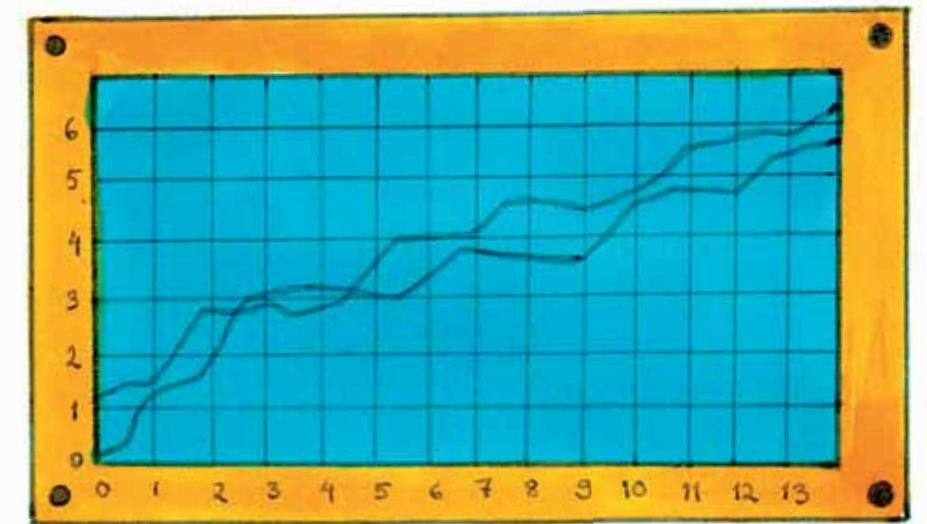
Jokaisella lapsella on oma neuvolakortti. Siihen kerätään tiedot lapsen kasvusta, kehityksestä ja rokotuksista.

✧ Lapsi kehittyy aina vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa.

✧ Kasvaakseen lapsi tarvitsee riittävästi terveellistä ravintoa, liikuntaa ja lepoa.

✧ Oppiakseen käyttämään kykyjään lapsi tarvitsee itselleen ja kehitysvaiheelleen sopivia virikkeitä.

✧ Kehittyäkseen tasapainoiseksi aikuiseksi lapsi tarvitsee rakkautta ja rajoja perheeltään.

Besko kentos barjula
aro kokaro tiija. Aro
kentosko sastibosko
tšeer tu leha sikiba ta
tu leha te puhhes so
hin tukko džinta.

0-1 kuukautta

Kaalengo kenti
hin kamle.

Ensimmäinen ikävuosi on voimakasta kasvun ja kehityksen aikaa. Vanhemmille se on vauvaan tutustumista ja hänen hoitonsa opettelemista sekä vanhemmuuteen kasvamista. Vauva nukkuu ensimmäisten kuukausien aikana paljon.

Näkökyky alkaa kehittyä. Aluksi vauva ei näe kovin tarkasti.

2-3 viikon ikäinen vauva ottaa katsekontaktin hoitajaansa. Tästä alkaa elinikäinen vuorovaiku-

tus. Lapsi oppii ja kehittyy myös "lukemalla" vanhempiansa ilmeitä ja eleitä.

Kuulo kehittyy varhain, ja pienikin vauva pelästyy kovaa ääntä.

Noin 1 kuukauden ikäinen vauva kuulee jo tarkasti ja kääntää päätään äänen suuntaan. Vauva tunnistaa äänensävyn jolla hänelle puhutaan.

Motorinen kehitys alkaa. Aluksi vauva liikuttaa yhtä aikaa käsi-

ään ja jalkojaan. Vauva pitää käsiään enimmäkseen nyrkissä.

Vauva viestii itkullansa erilaisia asioita, kuten nälkää, väsymystä ja kipua. Lempeä kosketus, vanhemman läheisyys ja rauhallinen puhe rauhoittavat levottoman vauvan.

Jos itku ei lopu, kyseessä voi olla koliikki eli voimakas itkukohtaus. Tyypillistä on iltaan ajoittuva useita tunteja kestävä itku.

Aro kaalengo huupa
hin staar kenti.

Koni beskide lesta
hin tšai.

Neuvola

Terveystenhoitaja tulee kotikäynnille vauvan ollessa 2-3 viikon ikäinen. Häneltä voit kysyä vauvan hoitoon liittyvistä asioista ja kertoa myös omista tuntemuksistasi ja jaksamisestasi. Tämän jälkeen alkavat säännölliset käynnit neuvolassa.

Koliikin alkaessa ota yhteys neuvolaan, sieltä saat neuvoja koliikkivauvan hoitoon.

Ohjeita:

- ✂ Erotta päivän ja yön rytmi selkeästi toisistaan. Yöllä tehdään vain hoitotoimenpiteet.
- ✂ Puhu vauvalle rauhoittavasti hoitaessasi häntä.
- ✂ Olitpa miten väsynyt tahansa, älä koskaan ravistele vauvaa, vaan ota yhteyttä neuvolaan.

- ✂ Ethän jätä vauvaa yksin hoitopöydälle, hän voi pudota.
- ✂ Anna lapsen nukkua rauhassa kyljellään. Voit käännellä häntä rauhallisesti välillä.
- ✂ Älä tarjoa tuttia turhaan vauvalle. Poista tutti nukkuvan vauvan suusta varovaisesti.

- ✂ Tue lapsen liikkumista antamalla hänen oleilla lattialla vaikkapa viltin päällä.
- ✂ Muista huolehtia myös itsestäsi. Tarvittaessa pyydä apua.

2-3 kuukautta

Kenti barjuvena ka
joon souvena.

Vauva nauttii sylissä olemisesta ja vanhempiensa läheisyydestä. Hellä puhe- ja hoitotapa kertovat lapselle hänen olevan rakastettu. Aikuinen kiintyy vauvaan hoitaessaan häntä ja oppiessaan tuntemaan hänet.

1½–2 kuukauden ikäisenä vauva hymyilee hoitajalleen ensimmäisen kerran.

Noin 3 kuukauden ikäisenä hän seuraa esineitä katseellaan ja tarkastelee omia käsiään.

Kuulon kehittyessä vauva kääntää päätään äänen suuntaan.

Noin 3 kuukauden ikäinen vauva lopettaa liikehtimisensä kuullessaan voimakkaan äänen.

Motorinen eli liikkeiden kehitys etenee huimaa vauhtia.

1–2 kuukauden ikäinen vauva nostelee päätään ollessaan vatsallaan.

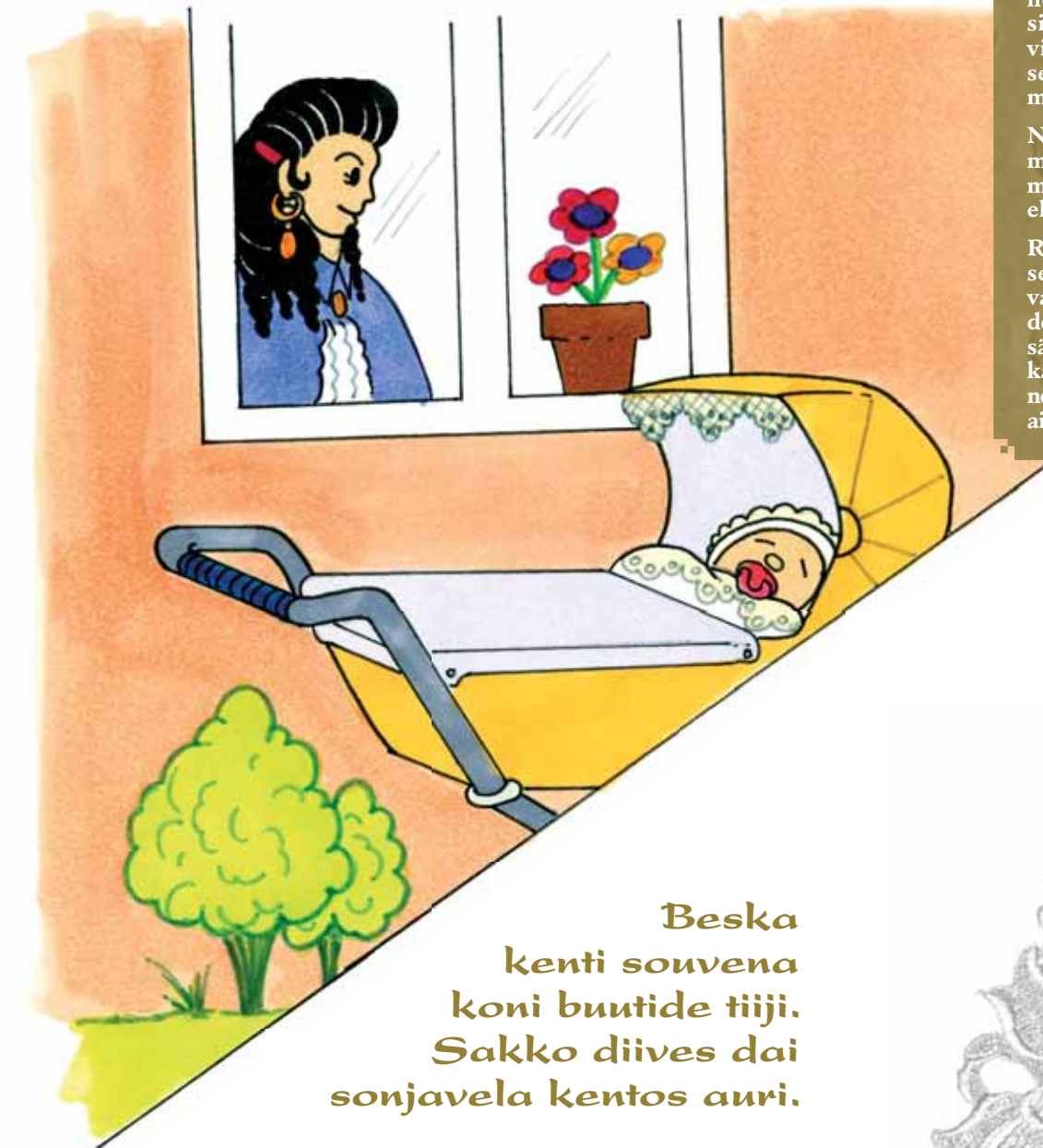
2–4 kuukauden ikäinen vauva nojaa vatsamakuulla ollessaan kyynärvarsiansa. Vauva tarttuu esineisiin molemmilla käsillään.

Ohjeita:

- ✧ Tue vauvan liikkumista antamalla hänen oleilla lattialla vaikkapa viltin päällä.
- ✧ Jos perheessä on isompia lapsia, muistathan huomioida myös heidät.
- ✧ Pieni lenkki vaunuja työntäen rauhoittaa vauvan nukkumaan ja tekee aikuisellekin hyvää.

- ✧ Isommat sisarukset voivat auttaa vuorollaan vauvan hoitamisessa.
- ✧ Automatalla vauvaa kuljetetaan turvakaukalossa tai -istuimessa, turvavöihin kytkettynä.
- ✧ Muista, että päihteet eivät kuulu lapsiperheen elämään.

- ✧ Ethän altista lastasi tupakansavulle.
- ✧ Muista ulkoilla riittävästi.

Beska
kenti souvena
koni buutide tiiji.
Sakko diives dai
sonjavela kentos auri.

Neuvola

Neuvolan määräaikaistarkastukset tehdään vauvan ollessa kuuden viikon, kahden ja kolmen kuukauden ikäinen. Neuvola toimii sinun ja perheesi hyvinvoinnin edistämiseksi. Kysy rohkeasti myös aroista asioista.

Neuvola antaa ensimmäisen rokotuksen kolmen kuukauden ikäiselle vauvalle.

Rokotusten tarkoituksena on suojata lasta vakavilta tartuntataudeilta. Muista huolehtia säännöllisistä neuvolakäynneistä. Jos et pääse neuvolaan, muista perua aika ja varata uusi.

3-6 kuukautta

Тšiһко
rassako tiija!

Vauva oppii ennakoimaan päivän tapahtumia tuttujen rutiinien avulla. Tutut päivittäiset askareet ja säännöllinen päivärytmi helpottavat perheen arkea ja lapsen hoitamista.

Vauva nauttii olostaan vanhemman kanssa. Hellät hoitohetket ja vauvan tunnetiloihin vastaaaminen viestittävät vauvan olevan tärkeä vanhemmilleen. Nämä ensimmäiset ihmissuhteet vaikuttavat vauvan perusluottamuksen kehittymiseen ja hänen käsitykseen itsestään.

Vauva jokeltelee, nauraa ja kiljahtelee. Hän iloitsee omasta äänestään.

5-6 kuukauden ikäinen vauva kääntyy äänen suuntaan.

Vauva tarttuu esineisiin kahdella kädellä ja vie ne suuhunsa. Hän oppii kääntymään selinmakuulta kyljelleen ja liikkuu lattialla kierähtelemällä. Noin 6 kuukauden ikäisenä hän istuu tuettuna sylissä.

4-6 kuukauden iässä puhkeavat ensimmäiset hampaat. Tällöin vauva voi olla tavallista ärtyisempi ja levoton. Aloita hampaiden hoito jo tässä iässä.

Kiinteää lisäruokaa kuten soseita, vellejä ja puuroja voi antaa neuvolan suositusten mukaan. Totuta lapsi eri makuihin.

Ohjeita:

- ✦ Valitse vauvalle tarkoitettuja leluja ja anna lapsen tavoitella niitä.
- ✦ Tue vauvan liikunnallista kehitystä antamalla hänen oleilla paljon lattialla.
- ✦ Huolehdi lelujen puhtautta ja turvallisuudesta.

- ✦ Muista huolehtia myös kodin ja ympäristön turvallisuudesta..
- ✦ Vältä turhaa makeaa lapsen ruokavaliossa. Lapsi ei tarvitse mehuja.
- ✦ Alle vuoden ikäisen lapsen ruokiin EI saa lisätä suolaa.

- ✦ Tarvittaessa janojuomaksi riittää puhdas vesi pullosta.
- ✦ Alle vuoden ikäiselle lapselle ei anneta hunajaa ruokamyrkytysvaaran takia.

Neuvola

Vauva rokotetaan 5 kuukauden iässä. Neuvolasta saat hyödyllistä tietoa erilaisista äiti ja lapsi -ryhmistä, liikuntaryhmistä, kerhoista ja muusta. Neuvola kertoo, koska voit aloittaa lisäruokien antamisen. Saat tietoa myös hampaiden hoidosta.

Kenti kamlavena
paramiisi.
Sakko tamlo
daad drabavela
lyijaha tamlosko
paramiisos.

6-9 kuukautta

Pherjiba hin
kentosko sikjiba!

Neuvola

Neuvolassa saat lisätietoa oikeasta ravinnosta ja vauvan kasvusta. Neuvolasta saat myös ohjeita liikuntaan ja leikkiin.

Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus muuttuu monipuolisemmaksi. Lapsi alkaa ilmaista tahtoaan eleillään esimerkiksi nostamalla kätensä ylös halutessaan syliin. Lapsi alkaa pelätä eroa omista vanhemmistaan ja saattaa vierastaa jopa tuttuja ihmisiä. Tämä vaihe kuuluu lapsen normaaliin kehitykseen.

Lapsen luontainen kiinnostus ympäristöä ja läheisiä ihmisiä kohtaan innostaa häntä liikkumaan.

8-10 kuukauden ikäisenä hän oppii istumaan, ryömimään ja konttaamaan

Noin 9 kuukauden ikäinen opettelee seisomaan tukea vasten.

8-9 kuukauden iässä lasta voi alkaa istuttaa syöttötuolissa ja totuttaa vähitellen nokkamukiin.

Lapsen kasvaessa ja alkaessa liikkua enemmän hänen ravinnon tarpeensa kasvaa. Ruoka muutetaan vähitellen karkeam-

maksi. Lapsi haluaa osallistua itse syömiseen, aluksi sormin. Anna lapsen tutustua erilaisiin makuihin ja ruokiin, vihanneksiin ja hedelmiin vähän kerrallaan. Sovi myös isovanhempien kanssa, ettei lapselle anneta makeisia, limonadia eikä mehuja.

Perheen kannustus ja tuki ovat tärkeitä uusia taitoja opettelevalle lapselle. Heidän tehtävänään on antaa lapselle mahdollisuus liikkumiseen ja uusien taitojen harjoitteluun myös ulkona.

Ohjeita:

- ✦ Älä jätä lasta yksin ilman valvontaa.
- ✦ Tarkista kodin turvallisuus. Suojaa pistorasiat tulpilla.
- ✦ Nosta särkyvät esineet ja suuhun menevät pikkuesineet pois lapsen ulottuvilta. Tämä on ohimenevä vaihe lapsen kehityksessä.

- ✦ Anna lapsesi harjoitella liikkumista lattialla ja ulkona.
- ✦ Lue ja katsele lastenkirjoja yhdessä lapsen kanssa. Nimeä tuttuja asioita kuvista.
- ✦ Anna lapsen tutustua kirjoihin koskemalla ja tutkimalla niitä.

- ✦ Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää saada harjoitella kädentaitoja pienestä pitäen.
- ✦ Anna lapsen osallistua itse syömiseen, vaikka sotkua tulisikin.

Beska kenti rikkavena te phersaven.

9-12 kuukautta

Byrjiba hin alti bilokko,
ennos alti fendide.

Neuvola

Neuvolan yksivuotis-
tarkastuksessa lapsi
saa rokotuksen. Saat
neuvolasta myös tieto-
ja riittävästä unesta ja
nukkumaanmenosta.

Vanhemmuus on jatkuvaa kasvua yhdessä lapsen kanssa. Vanhemmuuteen liittyy vastuu lapsesta ja hänen hyvinvoinnistaan. Tämä voi herättää aikuisessa monenlaisia tunteita: iloa, surua ja syyllisyyttä. Tunteet kuuluvat kasvuun. On hyvä muistaa, että kukaan ei ole vanhempina täydellinen. Tärkeää on uskaltaa kasvaa – yhdessä lapsen kanssa.

9-12 kuukauden ikäisenä lapsi opettelee sanomaan ensin tavuja, sitten sanoja. Hän ymmärtää

sanojen merkityksiä ja kieltoja. Usein pelkkä ein sanominen ei riitä, vaan lapsi on otettava pois tekemästä kiellettyä ja vietävä turvallisen tekemisen pariin.

10-12 kuukauden ikäisenä lapsi oppii seisomaan ilman tukea ja ottaa ensimmäiset askeleet. Kädentaidot kehittyvät vähitellen. Lapsi osaa noukkia pieniä esineitä pinsettiotteella eli peukalolla ja etusormellaan. Liikkumaan oppinut lapsi tarvitsee aikuisen asettamia turvallisia rajoja.

Lapsi iloitsee leikeistä vanhempansa kanssa. Suosituimpia ovat ota ja anna -leikit sekä kurkistusleikit.

Lapsi alkaa vähitellen syödä samaa ruokaa muun perheen kanssa. Hän haluaa harjoitella syömistä itse, aluksi sormin. Suositeltavaa on vieroittaa lapsi tuttipullostsa noin vuoden ikäisenä.

Kenti rikkavena te ħan
kokares penna.

Ohjeita:

- ✦ Älä jätä liikkumaan opettelevaa lasta yksin.
- ✦ Kiinnitä huomiota koko perheen ruokavalioon ja ruokailutottumuksiin.
- ✦ Lapsi tarvitsee rauhallisen nukkumisympäristön sekä riittävän määrän unta kehittyäkseen ja kasvaakseen.
- ✦ Turvalliset iltarutiinit auttavat lasta nukahtamaan.
- ✦ Juttele lapselle arkiaskareiden lomassa. Hän ymmärtää puhettasi.
- ✦ Jos totutat lapsen menemään nukkumaan aikaisin illalla, vanhemmille jää enemmän yhteistä aikaa.
- ✦ Turvaa ja lohtua voit tarjota turvallisella sylillä.
- ✦ Ethän lisää lapsen ruokaan turhaa suolaa tai rasvaa.
- ✦ Vieroita lapsesi vähitellen tutista. Tutin käyttö vaikuttaa haitallisesti lapsen purentaan. Tutin käyttö vaikuttaa haitallisesti lapsen purentaan ja puheen kehitykseen.

1-vuotias

Sakko huupa hin iego
sastibosko pheen.

Neuvola

Lisätietoa kuivaksi oppimisesta saat neuvolasta. Lapsi saa rokotuksen n. puolentoista vuoden ikäisenä.

Lapsen oma tahto kasvaa. Hän haluaa kokeilla uusia taitojaan, jopa riisua ja pukea itse. Vanhempien tulee tarjota lapselle mahdollisuuksia omien taitojen oppimiseen ja tukea lasta, vaikka hän epäonnistuisikin. Hyvästä yrityksestä tulee kehua ja kannustaa lasta ja lohduttaa kun hän epäonnistuu.

Tässä ikävaiheessa rutiinien merkitys korostuu. Päivän toimien ennakoiminen, iltarutiinit, unilelu tai unirätti saavat lapsen tuntemaan olonsa turvalliseksi.

Lapsi oppii kävelemään. Hän tutkii innokkaasti ympäristöään. Samalla kasvaa tapaturmien vaara. Käden ja silmän yhteistyö kehittyvät. Lapsi kokoaa yksinkertaisia palapelejä ja laittaa palikoita muotolaatikoihin. Itsekeskeisyys kuuluu tähän ikävaiheeseen. Lapsi ei vielä osaa leikkiä kavereiden kanssa.

Lapsi alkaa ilmaista itseään puhumalla ja kiinnostuu keskusteluista. Lapsi opettelee monenlaisia sääntöjä ja ohjeita. Hän ei ole tahallaan tottelematon.

Vanhempien asettamat säännöt ja rajat voivat tuottaa pettymystä lapselle. Ne kuitenkin kuuluvat jokaisen ihmisen elämään. Niiden avulla lapsi oppii mitä saa tehdä.

Lapsen maitohampaat puhkeavat. Säännöllinen ruokailurytmi ja terveelliset välipalat pitävät suun terveenä. Vihannekset ja hedelmät kuuluvat terveelliseen ruokavalioon.

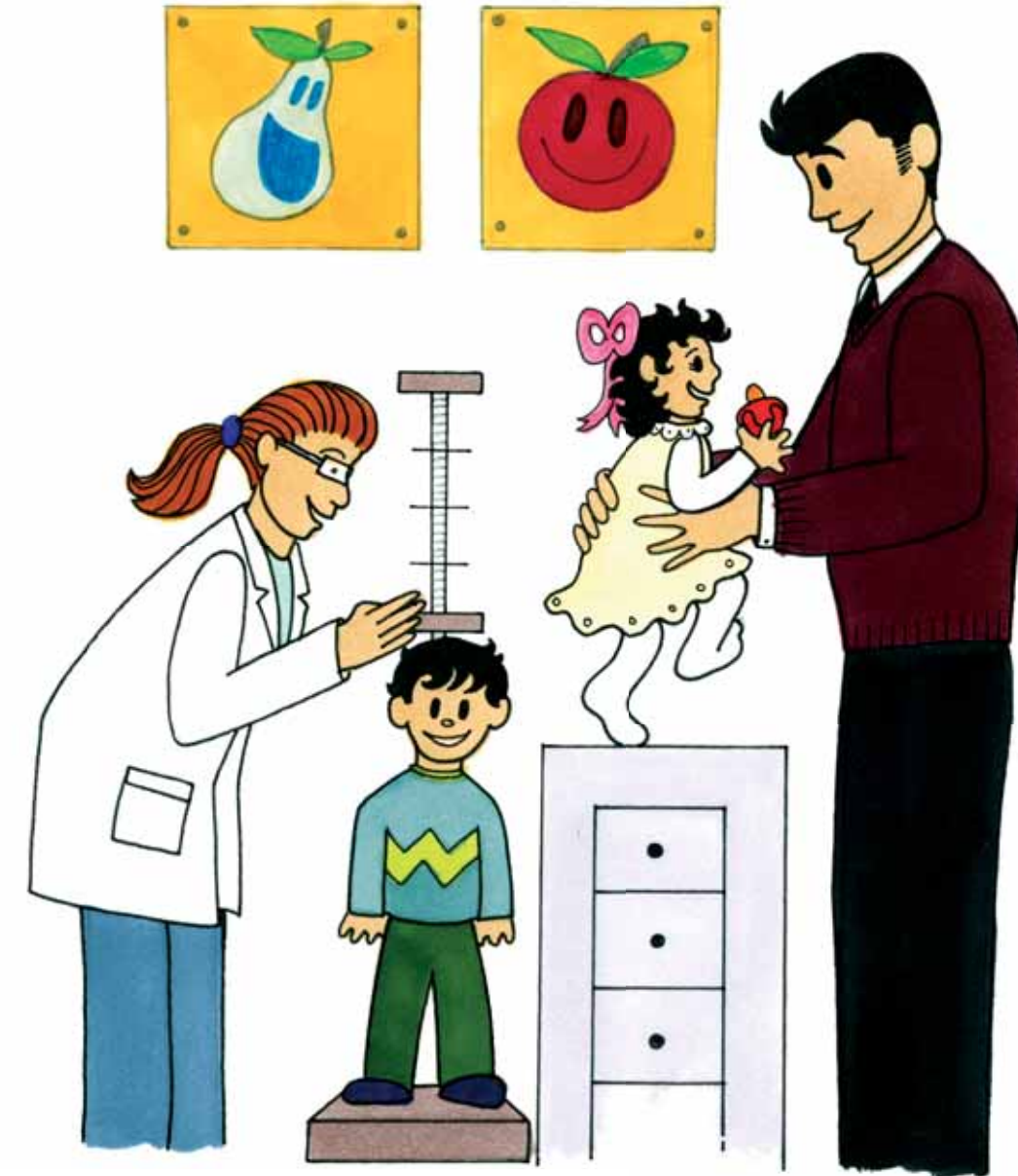
Ohjeita:

- ✦ Muista, että lapsi tarvitsee jatkuvaa valvontaa ja suojelua, myös nukkuessaan.
- ✦ Siirrä pesu- ja siivousaineet ja lääkkeet pois lasten ulottuvilta.
- ✦ Lapsi oppii kuivaksi aikaisintaan toisen ikävuoden lopulla. Älä hoputa lasta.

- ✦ Lapsi ei voi saada kaikkea haluamaansa. Tarjoa lapselle turvallisia, helppoja valintoja.
- ✦ Ethän tuputa lapselle turhia välipaloja tai ruokaa.
- ✦ Aloita säännöllinen hampaiden harjaus.
- ✦ On hyvä rajoittaa lapsen te-

levision katselua jo pienestä pitäen.

- ✦ Anna lapsen osallistua kodin askareisiin jo pienenä leikin varjolla.

Sastibos-
ko pheen
moolave-
la kentengo
barjiba. Joi
moolavela
langhtiba ta
veegavela
veegos.

2-vuotias

Aro sastibosko tšeer
följavena kentengo sastiba.

Lapsen käsitys itsestä ja omista kyvyistä alkaa kehittyä. Vanhempien tehtävä on rohkaista ja tukea lasta. Lapsen oma tahto kasvaa ja lapsi ilmaisee voimakkaasti tunteitaan. Tämä ilmenee usein uhmana ja kiukkukohtauksina. Tämä kehitysvaihe vaatii vanhemmilta rauhallisuutta ja päättäväisyyttä.

Lapsen uhma ei oikeuta käyttämään väkivaltaa. Anna lapselle mahdollisuus rauhoittua ottamalla syliin tai viemällä hetkeksi pois tilanteesta.

Lapsen leikit monipuolistuvat ja mielikuvitus vilkastuu. Hän käyttää tavaroita ja esineitä luovasti eri tarkoituksiin. Alle 3-vuotiaat eivät leiki vielä yhdessä, vaan jokainen leikkii omia leikkejään rinnakkain toisen lapsen kanssa. Lapsi pitää kuvakirjojen katse- lusta, loruttelusta ja runoista. Lapsi ymmärtää puhetta enemmän kuin puhuu itse.

Lapsen liikunnalliset taidot kehittyvät huomattavasti. Lapsi osaa juosta, potkia ja heittää

palloa. Hän nauttii liikkumisesta ja jumppaamisesta. Yhteinen ulkoiluhetki yhdessä lapsen kanssa tekee hyvää myös vanhemmille.

Lapsi oppii kuivaksi yleensä kolmanteen ikävuoteen mennessä. Älä turhaan syyllistä lasta, hän oppii siihen vasta kun on kehittynyt tarpeeksi. Tutista voi luopua tässä iässä.

Neuvola

Neuvolassa kaksivuotiaan lapsen terveystarkastuksessa kiinnitetään huomiota mm. lapsen kasvuun, puheen kehitykseen ja liikunnallisuuteen. Jos tuntuu, ettet jaksaa lapsen kiukun kanssa, kysy rohkeasti neuvolasta apua. Muillakin vanhemmilla on samoja tunteita.

Paargong sastibosko pheen dala
dramb syyjaha.
Douva vojuvela te
rissuvel kutti. Dai
dristavela tšaija.

Ohjeita:

- ✧ Muista oma rauhallisuutesi lapsen kiukutellessa. Huutaminen ja uhkailu pelottavat lasta.
- ✧ Muista, että lasta ei saa lyödä.
- ✧ Rohkaise ja kannusta lasta. Lohduta pettymyksen hetkellä.

- ✧ Aseta lapsellesi selkeät, turvalliset rajat. Rakkaus ja rajat luovat turvallisuutta.
- ✧ Muista olla johdonmukainen. Älä salli yhtenä päivänä sitä, minkä toisena päivänä kiellät.
- ✧ Muistathan ulkoilla päivittäin lapsesi kanssa.

- ✧ Liikkuminen ja raitis ilma parantavat mielialaa ja vaikuttavat unen laatuun.
- ✧ Kiinnitä huomiota koko perheen liikuntatottumuksiin.
- ✧ Yhteinen satuhetki oman vanhemman kanssa on lapselle tärkeämpi kuin television katseleminen.

3-vuotias

Sikja kenti te jelpaven kai
joon hin horttas beska.

Neuvola

Neuvolasta saat tietoa
myös päivähoidon eri
muodoista, kerhoista
ja muista harrastus-
mahdollisuuksista.

Kolmivuotias alkaa vähitellen rauhoittua ja uhma vähenee. Lapsi haluaa olla iso ja päättää itse asioistaan. Leikeissään lapsi alkaa matkia aikuisia ja samais-
tua erilaisiin rooleihin. Lapsi haluaa auttaa kotiaskeissa ja nauttii osaamisestaan. Hellit-
lyn tarve vähenee, mutta lapsi kaipaa yhä turvaa ja syliä.

Kielellisesti lapsi alkaa jo ilmaisa-
ta tunteitaan ja toiveitaan. Hän
kykenee seuraamaan lyhyitä oh-
jeita.

Kiitos ja muiden odotukset al-
kavat ohjata lapsen käytöstä. Mielikuvitus ja sanavarasto ke-
hittyvät. Sadut kiehtovat ja lapsi
ottaa aineksia niistä myös leik-
keihinsä. Tässä iässä lapsilla on
usein myös painajaisia.

Lapsen sosiaalinen kehitys ete-
nee voimakkaasti. Hän nauttii
toisten lasten seurasta. Leikit
päätyvät usein kinasteluun, sil-
lä kolmivuotias ei vielä ota tois-
ten tunteita huomioon ja kinaa

mielellään. Leikki ja vuorovaiku-
tus harjaannuttavat lasta odot-
tamaan vuoroaan, jakamaan ja
pyytämään lupaa.

Kolmivuotias lapsi osaa hypätä
tasajalkaa ja kävellä pyynnöstä
varpaillaan. Hän pystyy piirtä-
mään ympyrän ja ”pääjalkaisia ”
ihmishahmoja. Lapsi harjoittelee
pukemista ja muita askareita.
Lapsi viihtyy ulkona erilaisissa
leikeissä, mutta kaipaa edelleen
valvontaa.

Ohjeita:

- ✧ Muista kiittää ja kehua lasta!
- ✧ Lue lapselle! Lapsi rakastaa satuja, loruja ja lauluja.
- ✧ Älä jätä lasta yksin pitkäksi aikaa.
- ✧ Kiellä ja kehoita lasta johdonmukaisesti. Lapsi kaipaa selkeitä rajoja.
- ✧ Samaan aikaan toistuvat tutut iltarutiinit, pesu ja hampaiden harjaus rauhoittavat lasta kyläillessäkin.
- ✧ Päätä päivä lempeästi.
- ✧ Lapsi ei ymmärrä aikuisen ivaa tai pilkkaa, mutta kokee helposti syyllisyyttä, ellei ymmärrä.
- ✧ Tarkkaile omaa käytöstäsi. Lapsi matkii aikuisia hyvässä ja pahassa.
- ✧ Muista nukkumaanmeno-ajat! Jotta turvaat lapsesi riittävän unen määrän, totuta hänet nukkumaan jo kello 19-20 aina ensimmäiseen kouluvuoteen saakka.

Kenti kammena te
jelpaven aro tšeer.
Joon hajuvena te
tšeeren buut
beska tšeeribi.

4-vuotias

Koonensa kenti
phersavena?

Neuvola

Neuvolasta saat lisätietoa myös eri tavoista käsitellä pelkoja. Kysy neuvolasta erilaisista lapsiryhmistä ja niiden toiminnasta.

Nelivuotias lapsi on oman maailmansa osaaja. Nelivuotias haluaa olla paras ja ensimmäinen kaikessa. Hän kokeilee rajojaan ja uhmaa vanhempiaan. Mieli-kuvitus toimii vauhdilla. Lapsi ei varsinaisesti valehtelee, mutta sadut sekoittuvat toden kanssa ja lapsi kertoo tarinoita täytenä totena. Erilaiset pelot kuuluvat tähän ikään.

Keskustelu vanhempien kanssa on erittäin tärkeää. Vähitellen lapsi oppii erottamaan sallitun ja kielletyn, toden ja tarun toi-

sistaan. Lapsi on kiinnostunut ympäristöstään. Hän kyselee ja vaatii vastauksia. Aikakäsitys on vielä hatara, ennen ja jälkeen eivät erotu, kaikki tapahtuu nyt.

Yhteisleikeissä muiden lasten kanssa harjoitellaan sääntöjä ja toisten huomioon ottamista. Oman vuoron odottamisesta voi tulla erimielisyyttä. Varsinaisia ystävyssuhteita ei vielä ole, mutta toisten lasten seura on tärkeää.

Nelivuotias osaa kävellä portai-

ta vuoroaskelin ja pystyy hyppimään yhdellä jalalla. Hän nauttii opetellessaan pelaamaan erilaisia potku- ja heittopelejä. Hän osaa piirtää ihmishahmoja, kummikkaita muotoja pystyy muotoilemaan ja maalaamaan. Lapsi kertoo mielellään tekemisistään. Hän nauttii osaamisestaan ja matkii vanhempiaan.

Kenti rikkavena
te dilluven ta te
phersaven. Aro
diivesko tšeere
joon phersavena
kentensa.

Ohjeita:

- Leikki on lapsen tapa oppia asioita. Parhaiten lapsi oppii yhdessä muiden kanssa.
- Lapsi leikkii sateessa ja kurassa, lumessa ja vedessä jos vanhemmat sen sallivat.
- Aito kiinnostus lapsen tekemiseen ja oppimiseen antaa vahvan pohjan itsetunnolle

- Vastaa lapsen kysymyksiin lyhyesti ja selkeästi. Ei haittaa ellet tiedä kaikkea, ei kukaan tiedä.
- Hanki lasten kuvitettu tietosanakirja ja selitä asioita kuvien kanssa.
- Älä pilkkaa lasta, maailmassa on paljon opittavaa.

- Kaikenlainen liikunta ja toiminta myös perheen kanssa on tärkeää.
- Muista nukkumaanmenoajat ja iltarutiinit.

5-vuotias

De patti phuurideske,
douva hin godjiba!

Viisivuotias on tasapainoinen ja harkitsevainen. Lapsi irrottautuu vanhemmistaan ja viihtyy kavereidensa kanssa. Yhteiset leikit sujuvat. Lapset keksivät roolileikkejä, joiden sääntöjä noudatetaan. He osaavat jo selvittää itse pikkukinat, mutta tarvitsevat aikuisen tasapuolista apua isommissa kiistoissa.

Lapsi keskittyy puuhiinsa. Hän viihtyy hyvin yksin ja yhdessä muiden kanssa. Hän auttaa ja osallistuu mielellään kodin askareisiin. Lapsi ihailee läheisiä

ihmisiä ja jäljittelee heitä. Hän haluaa tehdä asioita oikein ja saada tekemisistään palautetta.

Tämänikäinen lapsi pohtii jo tunteitaan ja tuntojaan. Kyky tunnistaa useampia samanaikaisia tunteita kehittyy. Keskustelut aikuisen kanssa alkavat kehittyä. Niiden myötä ilmenee myös taito asettua toisen ihmisen asemaan.

Yleensä viisivuotias on taitava liikkuja ja hänen tasapainonsa on hyvin kehittynyt. Useimmat

osaavat jo pyöräillä, luistella, hiihtää ja uida. Lapsi pukee itse näisesti, osaa odottaa vuoroaan ja ottaa muita huomioon.

Viisivuotias on taitava askartelija ja nikkaroija. Hän piirtää, leikkaa, ompelee ja käyttää erilaisia työkaluja tarkoituksenmukaisesti.

Kotona oleva viisivuotias kaipaa ohjattua pienimuotoista harrastustoimintaa.

Neuvola

Neuvolassa tehdään viisivuotistarkastus, jossa arvioidaan edellä mainittuja taitoja. Tässä vaiheessa ilmeneviin puheen tai muun kehityksen viivästymiin voidaan tarvittaessa saada apua ja ohjausta, jotta koulun alku sujusi vaivatta. Neuvolasta saa tietoa myös kerhotoiminnasta.

Ohjeita:

- ✦ Rajoita tietokonepelejä ja television katselua.
- ✦ Liiku ja liikuta lasta päivittäin erilaisten vuodenaikojen mukaisissa varusteissa.
- ✦ Leikkipuiston välineet riittävät lapsen liikunnan tarpeisiin.
- ✦ Älä jätä lasta yksin television ääreen. Aikuisille suunnatut ohjelmat voivat aiheuttaa pelkoa.
- ✦ Muista kehua lasta myös yrittämisestä, aina ei voi onnistua kerralla.
- ✦ Itsenäistyminen alkaa. Lapsi kaipaa vanhemman läheisyyttä, mutta haluaa määrätä itse milloin tulee syliin. Älä ota itseesi, olet edelleen tärkein ihminen lapselle.

Phuuride hin kentenge kamle. Kenti rikkavena
te džan phuuridengo neer. Doori joon faravena
ta ħunjuvena rakkiba pengo huupata.

6-vuotias

Tšaljiba hin
sastiba!

Neuvola

Neuvolassa tehdään
tarkastus, jossa arvioi-
daan koulukypsyyttä.

Kuusivuotias elää toista uhma-
kauttaan. Hän kasvaa ja kehit-
tyy nopeasti ja saattaa muuttua
hetkellisesti kömpelöksi. Kasvun
vauhti voi uuvuttaa ja tehdä ha-
luttomaksi.

Lapsi haluaa toimia itsenäisesti
ja uhmaa vanhempiaan. Riito-
ja syntyy oman itsenäisyyden
ja avun tarpeen ristiriidoista.
Tämä aiheuttaa hämmennystä
ja kiukkua. Tunteenpurkaukset
voivat olla rajuja. Lapsen tunteet
vaihtelevat. Vanhemman tuki on

tärkeää, kun lapsi harjoittelee
tunteiden ilmaisemista.

Pukeutuminen, peseytyminen,
syöminen ja iltarutiinit kuuluvat
kuusivuotiaan osaamiseen. Hän
haluaa olla niissä säännöllinen.

Liikunnalliset ja jopa rajutkin
leikit kiinnostavat. Ryhmäleikit
ovat valttia. Ryhmä suunnittelee
ja toteuttaa leikkinsä itse. Rooli-
ja kilpailuleikit ovat tärkeitä, ja
lapset tuomitsevat toisiaan an-
karasti. Samaan aikaan he ovat

hyvin herkkiä itseensä kohdistu-
valle arvostelulle.

Aikakäsitys kehittyy, ja lapsi al-
kaa erottaa menneen ja tulevan.
Lasta alkavat askarruttaa kysy-
mykset elämästä ja kuolemasta,
naisen ja miehen rooleista. Muis-
ti kehittyy valtavien harppauksin:
lapsi muistaa jo oman nimensä,
osoitteensa ja erilaisia tapah-
tumia varhaislapsuudestaan ja
kykenee kertomaan niistä. Esi-
opetus alkaa.

Ohjeita:

- ☞ Kuuntele lasta, hänellä on asiaa.
- ☞ Kuusivuotias kyselee paljon ja haluaa pohtia maailman asioita.
- ☞ Kuusivuotias on utelias ja tiedonhaluinen. Hän ei tarkoita pahaa, jos kyseenalaistaa vanhempiensa ajatuksia.

- ☞ Vastaa kuusivuotiaan uhmakkuuteen lempeydellä ja johdonmukaisuudella.
- ☞ Lapsi ei ehkä selviäkään jo opituista ja annetuista tehtävistä ilman apua.
- ☞ Rajoita lapsen tietokoneen ja television parissa kuluttamaa aikaa.

Kenti rikkavena te tšaljuven auri kokares elle
maalensa. Velka ajasaave koola koi hin vetra!

Esiopetus

Sikjibosko drom byrjyla
angluno skoolata!

Lapsen oikeuksiin kuuluu oikeus opetukseen. Esiopetus on lakisääteinen osa perusopetusta. Voidaan sanoa, että koulunkäynti alkaa esiopetuksesta.

Kunnasta riippuen esiopetus on järjestetty joko koulussa tai päiväkodissa.

Esiopetuksessa tutustutaan koulussa tarvittaviin taitoihin. Siellä harjoitellaan tunnistamaan kirjaimia ja numeroita, tutustutaan ympäristöön, opetellaan koulussa tarvittavien välineiden kuten kirjojen, vihkojen, kynien ja saksien käyttöä.

Lisäksi harjoitellaan ryhmässä olemista, vuorovaikutustaitoja, oman

vuoron odotusta, toisten huomioonottamista ja yhteistyötä.

Moni kuusivuotias tunnistaa kirjaimia, joku osaa jo lukea, ja numerot kiinnostavat.

Esiopetus on ikäkauden erityispiirteet huomioonottavaa ja riittävän virikkeellistä kuusivuotiaallekin. Esiopetukseen osallistuminen tasaa koulunaloitukseen liittyviä eroja ja tutustuttaa lapset lempeästi koulumaailmaan.

Romanilapsille esiopetus voi olla ensimmäinen tilaisuus tutustua pääväestön lapsiin ja kulttuuriin. Se voi herättää lapsessa ja perheessä kulttuuriin ja identiteettiin liittyviä kysymyksiä. Esiope-

tuksen alkaessa vanhempien on hyvä käydä tutustumassa opetukseen.

Esiopetuksessa on mahdollista saada myös kotikielen opetusta. Vanhempien kannattaa kysyä, onko paikkakunnalla romanikieltä osaavia henkilöitä, jotka voisivat opettaa esiopetusikäisiä. Pienillä paikkakunnilla voi kokeilla esimerkiksi kielikylpyjä romanilapsille. Kieliryhmissä pitää olla vähintään neljä lasta.

Lisätietoja kielenopetuksesta saat oman kuntasi sivistystoimesta ja Opetushallituksesta.

Neuvola

Viisivuotistarkastuksen yhteydessä kerrotaan myös esiopetuksesta, johon lapsi osallistuu kuusivuotiaana. Kuusivuotiaille tehdään koulukypsyystarkastus ja sen yhteydessä voi neuvotella koulun aloittamisen ajankohdasta.

Aro angluno
skoola kenti
pinsavena
skoolengo
saakensa. Aro
angluno skoola
hin lustigo.

Me som kentos ta maan hin horttibi. Sakko koon hin teelal 18 berehngihiro hin kentos.

Kentosko horttibi rikkavena omsoroga dotta, at maan ta vaure kenten hin tšihko dživiba.

Saare kenti aro boliba hin it fuortune. Amen saaren hin it horttibi ta douva na phallo dotta kai ame džiiivaha, savo ħaraba ame sam, elle so tšimb ame rakkavaha.

Da besko liinesta me vojuvaa te sikjuvaa, savohlaaga horttibi maan hin.

Sastiba

Maan hin horttiba te džiiivaa.

Maan hin horttiba te laa ħaaben, koola ta omsoroga.

Maan mostula te lel jelpiba, ka me maan naa tšihko te aahhel.

Maan hin horttiba te phersavaa ta te pahuvaa.

Skooliba

Maan hin horttiba te sikjuvaa te drabavaa ta te sikjuvaa buut vaure saaki aro skoola.

Maan hin horttiba te džaa aro skoola uutan presiba.

Aro skoola maan lela te sikjuvel te hajuva ta daa patti varohlaaga komujenge.

Siila

Maan hin horttiba te aahħaa aro siila.

Maan hin horttiba te džiiivaa mo phurnidensa ta ho huupaha, om maan hin tšihko te aahħaa lenna.

Na tšek na lela te kvinnavel maan elle skaadavel maan. Om maan kvinnavena elle skaadavena, bare komujen mostuvena te jelpaven maan.

Om me nouruvaa te nahħaa mo tšeeresko themmesta, mostuvena te rikkaven omsoroga manna.

Dielosko liiben

Ka bare komuja phutravena saaki, leen mostuvena te tenkaven, so hin koni fendide amenge kentenge.

Ka bare komuja phutravena mo saaki, leen mostuvena te puhhen manna, so hin mango džinta.

Maan hin horttiba aro mo iego saaki ta horttiba te aahħaa mo iego pes.

Maan hin horttiba te laa nau mo föddibosko paalal. Uutan nau me naa vojuvaa te laa dielos it maneeraha sar vaure kenti.

Maan hin horttiba te aahħaa tši themmesko themmeskiiro.

Kentosko horttiba hin baro komunisko uuhlavitikiba.

Hin daadesko, dako, vaure bare komujengo, themmesko tai iego phujako tšeeriba te len omsoroga amengo kentengo horttibbonna.

YK:sko Kentengo horttibongo sömsiba hin kentengo iego sömsiba, kai themme lovavena te tšeeren alti jakkes sar koni fendide kentenge.

Maan hin horttiba te pinsavaa mo horttibi. Niina saare bare komujen mostuvena te pinsaven dala kentengo horttibi.

Na saare bare komuja na följavena kentosko horttibi.

Om maan hin ilako te aahħaa elle maan rissuvena, me vojuvaa te rakkavaa dotta pinsardo baro komuniske. Me vojuvaa te rakkavaa mo phurnidenge, mo sikjiboskiireske elle skoolako sastibosko phenjake.

✦ Tekstos botnuvela aro YK:sko kentengo horttibongo sömsiba. Sömsiba hin vollavitiko dokumentos. Dauva stötjiba hin triin organisatiengo tšetano butti: UNICEF, Pelastakaa Lapset ry. ta Suomen Lasten Parlamentti yhdistys ry.

Lähteet & linkit

Lähteet

Lasten Neurologia 1997 (toim.)
Sillanpää, Airaksinen, Kivikko ja
Saukkonen, Duodecim, Gummerus

Lastenneuvola lapsiperheiden
tukena. Opas työntekijöille. Sosi-
aali- ja terveysministeriön oppaita
2004:14. Sosiaali- ja terveysminis-
teriö, 2004.

Meille tulee vauva. Opas vauvan
odotukseen ja hoitoon. Stakes,
2006.

Lastenneuvola lapsiperheiden tu-
kena- Tervetuloa neuvolaan koko
perhe. Artikkel, 09.10.2007. Ter-
veydenhoitaja Arja Nurmi, Turku.

Pöyhtäri Mari & Vuontisjärvi Riik-
ka, Oppimisvaikeudet ja moniam-
matillinen yhteistyö [www.lapland.fi](http://www.lapland.fi/oppiva/gradu/sisluett.html)
www.mll.fi

www.mll.fi

www.neuvolakeskus.fi

Kirjastosta löytyvät

Selkeä ja helppolukuinen:
Seija Sihvola, 2002, Voimaa van-
hemmuuteen. Gummerus, Ajatus
Kirjat

Hyvä kirja isille:
Jari Sinkkonen, 1998, Yhdessä
isän kanssa, WSOY

Erinomaisia käytännön neuvoja:
Diane Mason, Gayle Jensen,
Carolyn Ryzewicz, 1999, Pahalla
päällä? Kuinka auttaa pientä känk-
käränkkää?

Selkeää tietoa lapsen kehityksestä:
Eeva Riikonen, 1991 Lapsi ja lelu,
Tammi

Netistä löytyvät

Hyvät ja monipuoliset tiedot
lapsen ja nuoren kehityksestä
sekä vanhemmuuden tukemisesta
löytyvät Mannerheimin lastensuo-
jeluliiton sivuilta. www.mll.fi

Lastensuojeluun liittyvissä kysy-
myksissä Lastensuojelun keskus-
liiton sivuilla löytyy paljon hyvää
tietoa ja kirjallisuutta ja siellä
myös vastataan kysymyksiin.
www.lskl.fi

Lyhyet ja ytimekkäät sivut, myös
vammaisten lasten kehityksestä
www.nettineuvo.fi

Linkkejä edellisten web-sivujen
lisäksi löytyy sivuilta:

Apua info
www.apua.fi

Selkeät perustiedot
www.kersanet.fi

Mukavia artikkeleita
www.helistin.fi

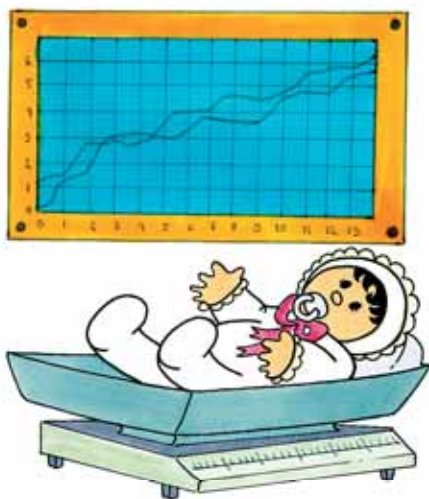
Erinomaiset ja kattavat tiedot ylei-
sestä terveydentilasta löytyvät
www.terveyskirjasto.fi

Näkövammaisten keskusliitto
julkaisee asiallista tietoa näkövam-
maisen lapsen kehityksestä
[www.nkl.fi/kuntoutus](http://www.nkl.fi/kuntoutus/lapset/kehitys)
[/lapset/kehitys](http://www.nkl.fi/kuntoutus/lapset/kehitys)

Kuulonhuoltoliitto tarjoaa tietoa
kuulovammasta ja kuntoutuksesta
www.kuulonhuoltoliitto.fi

Vammaisfoorumin sivuilta löytyy
linkkejä eri vammaisjärjestöjen
sivuille.
www.vammaisfoorumi.fi

Kun lapsi sairastuu, tavallisimmis-
ta lasten sairauksista saa tietoa
www.lastenlaakari.com

Barju kentoha – Kasva lapsen kanssa -opas on tarkoitettu erityisesti romaniperheille, niin aikuisille kuin lapsillekin. Oppaassa kerrotaan lapsen kasvusta ja kehityksestä ja siitä, miten kasvua voi tukea. Oppaassa kerrotaan myös neuvoloiden tarjoamista lapsiperheen palveluista ja toiminnasta. Lapset voivat käyttää kirjaa katselukirjana. Kirjan kuvitus ja romanikielinen osio kertovat vahvasta kulttuuriperinnöstä, joka yhdistää sukupolvet toisiinsa.

Barju kentoha-opas jatkaa sosiaali- ja terveysministeriön tuottamaa, romaneille suunnattua varhaiskasvatusmateriaalien sarjaa. Aiemmin on ilmestynyt Draba kentoha –Lue lapsen kanssa-opas.

Oppaan jakelu neuvoloiden kautta
Romaniasiain neuvottelukunta/STM
puh. (09) 160 74306 tai ronk@stm.fi, www.stm.fi>julkaisut
Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2007:11
ISSN 1236-2123
ISBN 978-952-00-2462-8
ISBN 978-952-00-2463-5